

Polisi Kim Soruşturusun?¹

Tahir Elçi, Diyarbakır Barosu Başkanı.

Susurluk kazasıyla gün yüzüne çıkan “polis-mafya-siyaset” ilişkisi üzerine yapılan tartışmalarda sık sık bir özdeyiş tekrarlanır dururdu: “Et kokarsa tuzlarız, ya tuz kokarsa neyleriz?” Öyle ya bir hukuk düzeninde, suç oluşturan bazı davranışlarla bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmek, diğer bir deyişle suçun zanlılarını delilleriyle birlikte adalete teslim etmek, polis ve jandarmanın (kolluk) temel görevlerindedir. Bu açıdan kolluk güçleri, yurttaşların hak ve özgürlüklerinin ve hukuk devletinin korunmasında yaşamsal bir işleve sahiptirler. Peki ama, bizzat yurttaşların güvenliğinden sorumlu olan kamu görevlileri, suç işleyip toplum yaşamını tehdit ettiklerinde ne yapacağız? Onları kim soruşturup, adalet önüne çıkaracak? Şüphesiz halihazırdaki mevcut adli mekanizmamız çerçevesinde bu sorunun cevabı bellidir ve polisi yine polis “soruşturuyor”. Veya bazı ülkelerde “askeri polis” olarak tabir edilen jandarmayı yine jandarma soruşturuyor. Öteden beri, ulusal ve uluslararası insan hakları örgütleri, Türkiye’de polis ve jandarmanın soruşturulamadığından şikayet ediyor. Son birkaç yıldır insan haklarının bazı alanlarında dikkate değer iyileştirmeler görülüyorsa da, “cezasızlık” olarak tabir edilen, insan hakları ihlallerinden sorumlu kamu görevlilerinin fiilen soruşturulmaktan ve cezadan bağışık kaldıkları yadsınamaz bir gerçek olarak önümüzde duruyor. AB Komisyonu ilerleme raporlarında da, insan hakları ihlallerinde soruşturuların eksik ve yetersiz yapıldığı vurgulanıyor.

Öneri Şemdinli’de jandarma istihbarat görevlilerinin karıştığı bombalama ve öldürme olayı üzerine, bir kez daha bu olayın da yeterince soruşturulamayacağı, failerin cezasız kalarak adaletin gerçekleşmeyebileceği kaygıları ortaya çıktı. TBMM İnsan Hakları Araştırma Komisyonu’nun Şemdinli olayları üzerine hazırladığı ve kamuoyuna da yansıyan taslak raporunda, bu konuda dikkate değer bir öneri yer alıyor. Komisyon bir dizi önerinin yanı sıra, bu nitelikteki suçların soruşturularak aydınlatılması için, adli mekanizmada bulunmayan yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulduğunu, mevcut savcılık sisteminden farklı, geniş yetkilerle donatılmış ayrı bir savcılığın bu tür olayları soruşturması gerektiğini öneriyor. Komisyonun, kural olarak isabetli bu önerisinin etraflıca tartışılıp olgunlaştırılmasına ihtiyaç var. Peki ama bu arada benzer sorunları yaşamış/yaşamakta olan ülkeler, polisin /jandarmanın karıştığı insan hakları ihlallerine ne tür çözümler bulmaya çalışmışlar? Britanya, özellikle IRA eylemlerinin yoğun yaşandığı yıllarda, Türkiye kadar olmasa da, insan hakları ihlallerinde hayli sorunlu bir ülkeydi. İngiliz polisinin başta işkence ve yaşam hakkıyla ilgili uygulamaları sık sık Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde de şikayet konusu olmuş ve Strasbourg’tan

Britanya aleyhine birçok karar çıkmıştı. Bu yıl İngiliz polisinin yaptığı bir hukuk dışı infaz üzerine yaşananlar, İngilizlerin geçmiş uygulamalardan önemli dersler çıkardığını gösterdi. Olaydan sonra başlatılan soruşturma ise Türkiye’de bu konuda yaşanan tartışmalar açısından çarpıcı bir örnek teşkil ediyor. Bu yılın Temmuz ayında Londra’nın can damarı olan yeraltındaki metrolara ve otobüslere yönelik, 52 kişinin ölümü ve 700 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan bombalama eylemlerinden sonra, İngiliz polisi eylemcilerden biri olabileceğinden şüphelendikleri Brezilya kökenli Jean Charles de Menezes adlı bir genci uzun namlulu silahlarla vurarak öldürdü. Polis başta Brezilyalı gencin, bombalama eylemlerinin sorumlularından biri olduğunu, dur ihtarına uymadığını, hatta olay sırasında saldırıya yeltendiğini ileri sürdüyse de, kısa sürede tümüyle masum bir insanı hukuka aykırı şekilde infaz ettiği anlaşıldı ve olay İngiliz kamuoyunda geniş bir yer edindi. Başta, Britanya Başbakanı Tony Blair polisi haklı gösteren açıklamalar yaptıysa da, gerçekler ortaya çıkınca kamuoyundan özür dilemek zorunda kaldı. Bu arada soruşturmanın nasıl ve kimler tarafından yapılacağı da tartışmaların başında yer aldı. Metropolitan Polis Örgütü (bizdeki polis teşkilatı) şefi Ian Blair’in, İçişleri Bakanı Charles Clark’tan Menezes’in öldürülmesiyle ilgili soruşturma yetkisinin kendilerine verilmesi yönündeki isteği, Britanya’da büyük bir tepkiyle karşılandı. İçişleri Bakanı soruşturma yetkisinin IPCC’ye (*Independent Police Complaints Commission*/Bağımsız Polis Şikayetleri Komisyonu) ait olduğunu açıklayarak, kamuoyunun tepkisini yumuşattı. IPCC, 2002 yılındaki Polis Reform Yasası çerçevesinde oluşturuldu ve Nisan 2004 tarihinde faaliyetlerine başladı. IPCC, üyeleri arasında polis veya güvenlik görevlileri bulunmayan, polis görevlilerince (bizde buna jandarmayı da ekleyin) işlenen ağır suçları soruşturan sivil bir yapıdır. Geniş yetkilerle donatılmış, aralarında tecrübeli hukukçuların, sağlık ve eğitimi kurumlarından gelen ve soruşturmada uzman kişilerin bulunduğu, resmi kurumlardan tümüyle ayrı ve bağımsız bir örgüttür. Basit suçlarda polisin yürüttüğü soruşturmaları denetleme yetkisinin yanı sıra, işkence, gözaltında ölüm ve hukuk dışı infazlar gibi ağır suçları bizzat kendisi doğrudan soruşturuyor. Polisin işlediği ağır suçların soruşturulmasında tek başına yetkili olan IPCC, kendi memurları aracılığıyla soruşturmayı yürüttüğü gibi, gerek gördüğünde dışarıdan uzmanlardan da yararlanarak ve sivil toplum örgütlerinin yardımını da alarak görevini yapıyor, delilleri bizzat kendisi topluyor. Soruşturmayı tamamladıktan sonra, iddianame yerine de geçen raporunu dava açmaya yetkili başsavcılığa sunarak görevini tamamlıyor. (daha fazla ayrıntı için: www.ipcc.gov.uk) Son 20 yıldır yaşanan ağır insan hakları ihlalleri ortamında ve Susurluk’tan Şemdinli’ye uzanan olaylarda, polisin polisi, jandarmanın jandarmayı soruşturamayacağı anlaşıldı. Mevcut ceza soruşturma usulü ve adli mekanizmanın da, güvenlik güçlerinin karıştığı ciddi olayları çözme

kapasitesinden uzak olması karşısında, TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nun, bu tür suçları soruşturmak için yeni bir yapılanma önerisi isabetli oldu. Şimdi, kamu görevlilerinin karıştığı ciddi insan hakları ihlali oluşturan suçları soruşturacak, "bağımsız bir kurumu" tartışmanın tam zamanı.

Sonnot

¹ Tahir Elçi'nin 25/12/2005 tarihinde Radikal 2'de yayınlanan yazısıdır. <http://www.radikal.com.tr/radikal2/polisi-kim-sorustursun-873318/>. Son Erişim Tarihi: 3/12/2015.

